1137

1137
CĀPADHAR, *pseud.*
Ābājī Sonadeva yāñcā pomvāḍā:
Mumbaī: Ananta Vināyaka Guriara, Gaṇeśa Priṇṭiṅga Chā., 1906.
29 p. 16 cm.
Ballad narrating the exploits of the mythical(?) hero Ābājī Sonadeva in freeing India from foreign rule.
PP Mar B 1

NATIONAL ARCHIVES OF

॥ श्री ॥

"चापधर" कृत

आबाजी सोनदेव यांचा पोंवाडा.

पुस्तक

दे. अनंत विनायक गुर्जर,

यांनीं

मुंबई येथें 'गणेश प्रिंटींग' छा. छा. प्रसिद्ध केलें.

सर्व हक्क मालकांनी स्वाधीन ठेविले आहेत.

सन १९०७.

किंमत १ आणा.

ARCHIVES OF INDIA
NATIONAL ARCHIVES

॥ स्वातंत्र्यलक्ष्मी प्रसन्न. ॥

हें पुस्तक खालील देशभक्तांचे चरणीं त्यांचे परवानगी शिवाय

अर्पण केलें असें.

अर्पणपत्रिका.

चाल [शंकर शंकर जगच्छांकरी]

नमोस्तुते श्री टिळक सुंदरा परांजपे नरवरा। गुरोहे। स्वातंत्र्याच्या संतानो ही अल्पकृती आदरा ॥ धृ० ॥ तिलक गुणाढ्यें, तुवां लाविला तिलक भूमिला खरा। जगी या। परांजपे तुम्हीं परां, जपतसां रात्रंदिन भूसुरा ॥ चंद्रसूर्य तुम्हीं प्रकाशिता ही भूमाता सुंदरा। करा हो। नरनारायण जागे अवतरला, सुजन सुमंगलकरा ॥ काळकेसरी अमृत निर्झर अमरत्वा यावया। भूमिला। तुम्हीं निर्मिलें भूसंतानो आर्यें अर्पुनी दया ॥ ॥ चाल ॥ व्हावो तुमचा जयजयकार। उत्सव निशिदिनं आर्यभूमिवर दीर्घायू कर यां परमेश्वर। चाल० ॥ तुम्हां देखतां स्वराज्य येवो आर्य राष्ट्र मंदिरा। सुराज्यो। त्वत्पद कमलार्पित शिष्याची अल्पकृती आदरा ॥१॥

आपला नम्र शिष्य,

चाफेकर.

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

श्री.

श्री स्वातंत्र्यलक्ष्मी प्रसन्न.

नमोऽस्तुते श्रीशिवपदकमले स्वतंत्रते विमले ॥
आर्यमानसभृंग रंगले तव भजनीं अमले ॥ १ ॥
आर्यांची अभिमानमूर्ति तूं कामपूर्तिदेवी ॥
चक्रवर्ति शिव आर्यपाल तव पदांघ्रिरज सेवी ॥ २ ॥
पारतंत्र्यकटुपाशनाशना तेजदायि साची ॥
स्वतंत्रते भगवती लोकिं तूं धारा शस्त्रांची ॥ ३ ॥
राष्ट्ररक्षणी दास्यभक्षणी स्वतंत्रते रमणी ॥
तुजला सद्गुणी आर्य जोडूनी विमवितसों पाणी ॥४॥
पूर्वकालिं तुज आलिंगायां सुत बहु सांपडले ।
वर्णन 'अभिनवभारत' कृतकीं ऐकुनि मन भ्रमले ॥५॥
कीं आवडता तव सुत कोणी वर्णनविण राहे ॥
स्मरणुनि भगवती रुष्ट होउनी बैसलीस आहे ॥ ६ ॥
थांब, थांब; मी वर्णित वीरां आव्हाहन करितों ॥
स्वर्गीचे तव वीरपुत्र तुज पुनरपि भेटवितों ॥ ७ ॥
चल तान्हाजी, उदयभानुचें शिर घेउनि येई ।
बाजि, चला हो, भगवति तुमची वाट आज पाही ॥८
महन्मंगला जिजाईबाला भारतगोपाळा ॥
अफजुलकाळा आर्यनृपाळा येये या वेळा ॥ ९ ॥

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

मुरारबाजी या या आजी तैसे एसाजी ॥
गुजरवीरवर स्वतंत्रतेचेकलिजे या गाजी ॥ १० ॥
ब्रह्मानंदिचा हिरा खरा तो आवाजी कोठें ॥
वीरवृंदि या वर्णिल झाला नाहीं कीं वाटे ॥ ११ ॥
अमुनी हसलिस स्वतंत्रते का ? बोल बोल आतां ॥
झोइल का तुज मोद आज तें ब्रह्मरूप गतां ? ॥ १२ ॥
॥ चाल ॥ ही स्वतंत्रता माउली । पहाया स्थळीं ।
इसू लागली ।

हां यांचा स्वामि आबाजी ।
तव वर्णन करितों आजी ।
शाबास वीरवर गाजी ।
चला पुन्हा शिवनृपते आतां रायगडावरता ॥
आर्य परांच्या मुद्रास्तव तव वाट आज धवली ॥ धृ० ॥

२

शिवनृप आले निजसिंहासनि आरूढ झाले ।
अमुनि तयांना भेटायातें 'रामदास' आले ॥ १ ॥
'राम' राहिं ज्या असे राहिला 'दास' होई त्याचा ॥
'रामदास' नच 'रामदास' तो सत्य सत्य वाचा ॥ २ ॥
रामप्रभुनें शिवरायाला हुशाल मश्च केले ॥
उपदेशामृत पाजुन करण्या मेघानें दिधले ॥ ३ ॥

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

" पारतंत्र्यवन्हिनें जळतसे देश तुझा लोकीं ॥
निजवीरांसह शिवराया त्या प्रेमें अवलोकीं ॥ ४ ॥
परकीयांनीं नीच खलांनीं निज भक्षाळ्यांनीं ॥
छळिली भूमी मनोहारिणी स्वतंत्रतारमणी ॥ ५ ॥
पारतंत्र्यें निजस्वदेश असतां स्वस्थ जगीं राही ।
तोनर अल्पायुषी होउनी नरकाप्रति जाई ॥ ६ ॥
निजदेशाचे निजधर्माचे शत्रुकंदनाचें ॥
कार्य करावें दास्यमोचना शुद्धतत्व साचें " ॥ ७ ॥
॥ चाल ॥ उपदेश असा ऐकुनीं । रिघे तत्क्षणीं ।
राम वंदनीं ।
स्वातंत्र्य रामपद नमितें ।
कीं जगत्-सत्व नमि स्यातें ।
मांगल्य आशि मागे तें ।
"कल्याणं शिवराजन् धीमन् नयोऽस्तु युद्धान्ते ॥
आर्यभूमि पर-मुदास्तव तववाट आज वघते " ॥ ८ ॥

२

कल्याणाशिर्वाद देवुनी मूर्धित राम करी ॥
"कल्याण"चि परहस्ति असे तें शिवबा घे स्वकरीं ॥ १ ॥
शिष्य शिवाजी राम गुरुजी भवानि असि राजी ॥
प्रेमरसाचे घुटके कां चा स्वतंत्रता पाजी ! ॥ २ ॥

रामदास आशे आणि देवुनी धरळाली जाती ॥
तप करण्या पारिं तपीं शिवाजीजयार्थ प्रभु गाती ॥ ३ ॥
कल्याणांकित करण्या भूवें निज सैनिक वीर ॥
बोलाविलिया अरवियला कीं स्वराज्यदरबार ॥ ४ ॥
॥ चाल ॥ दरबार भरविला साचा । इंद्र-लोकाचा ॥
जणूं देवाचा ।

शिवराय विष्णु पार्दि येती ।
इंद्रास पडे मनि भीती ।
कीं राज्य स्वर्गिचें घेती ।
नको यावरूं त्रिदुधा इंद्रा स्वारि न तुजवरती ॥
आर्यपतांच्या मूढास्तव तव वाट आज बघती ॥ ध्रु० ॥

४

नसे दिल्लिचा 'कर्झनागिरिचा' निज दास्यत्वाचा ॥
दरबारचि परि स्वातंत्र्याचा निज सद्भाग्याचा ॥ १ ॥
पवित्र त्या सिंव्हासनिं नव्हता ' आर्यभूमि चोर ' ॥
परी शोभला विष्णुपरी शिव देशभक्त घोर ॥ २ ॥
धाडुन घुटकुन संस्थानिक नच त्यानें आणविले ॥
परि आनंदें स्वातंत्र्यास्तव स्वयंसिद्ध आले ॥ ३ ॥
नव्हता तो दरबार भरविला स्वतांस मिरवाया ॥
परि राष्ट्राला मिरवुनि जगतीं स्वतंत्र हो व्हाया ॥ ४ ॥

नव्हता तो दरबार परांना बंदावा नित्य ॥
धरिनरडीचा घोट तयांचा घ्यायाला सत्य ॥ ५ ॥
पराज्याला रसातळाला न्याया दावला ॥
स्वातंत्र्याला गिळावयाचा दरबारचि झाला ॥ ६ ॥
॥ चाल ॥ दरबार साम्य ऐकुनी । सकल जन मनीं ।
शत्रुकंदनीं ।

जरि स्वान्तःस्फूर्ति उद्दाली ।
मूर्च्छा पति रणचण्डी ।
स्वातंत्र्यमहीति रणखंडी ।
सजि त्या वाटा स्वतंत्रकन्या धावोन तुर येती ॥
आर्यपरांच्या मुडारतव तव वाट आज बघती ॥ धृ० ॥

५

श्रवणांनो तुम्हि ऐका ऐका स्वतंत्र रणवीर ॥
राघूदेविचा कालिना चालत देवा शिव वीर ॥ १ ॥
बोलांचें या पटत्व दर्पी मज्जन हो काय ॥
स्वातंत्र्याचें कौल्य दतने हीच शब्दमाय ॥ २ ॥
पारतंत्र्य दुर्गी न्यावया नाशाया लोकीं ॥
कुसुमगुच्छ शिवराज गुणांचा सौख्यर अवलोकीं ॥३॥
कीं हे गोजल अमृत-निर्झर अवतरला द्याया ॥
पारतंत्र्यपंकजीं धावले भ्रमी नाशया ॥ ४ ॥
स्वातंत्र्याच्या बालकार्चे कीं हे सुखाकरण ॥

उचेजन आर्यांना देती करण्यालागिं रण ॥ ५ ॥
॥ चाल ॥ हे स्वतंत्र जागिं होण्याचे । मार्ग शिवाचे ।
लोकिं या साचे ।
स्वातंत्र्यसुखेचे मेवे ।
आर्यांनिं लोकिं सेवावे ।
उन्नतीपथाला जावें ।
ऋणी जगतीं आर्यलोक हे शिवचरित्रा गाती ॥
आर्य पराच्या सूडारतच शिवबाट आज बघती ॥ धृ० ॥

६

ऐके शिवाजी "अष्टगंत्रिजन समरवीर माझे ॥
रथी सारथी महारथीहे मांडलीक राजे ॥ १ ॥
मत्प्राणाचे कलिंज तुझी तुझांवरी राज्य ॥
निजदेशोत्सव आप्त-पुत्र तुझि मानियले त्याज्य ॥ २ ॥
आर्यभूमिवक्षःस्थलवासी ताइत तुझे साचे ॥
तुझां पाहुनी सुरनरकिन्नरसह विष्णू नाचे ॥ ३ ॥
राष्ट्रत्रम, तुझि, राष्ट्रऋण, तुझि, राष्ट्रसंत, सारे ॥
मद्वच मन एकाग्र करोनी ऐका जन सारे; ॥ ४ ॥
परकीयांनीं भूमि ग्रासिली धर्मक्षया नेला ॥
स्वातंत्र्याचा आर्यबंधुंच्या खून पूर्ण केला ॥ ५ ॥
निजराज्याला स्वातंत्र्याला सद्धर्माला ही ॥
या चोरांनीं आग लाविली आज पूर्ण पाही ॥ ६ ॥

कहानि कायदे फसवायाला देशभक्त सारे ॥
करिति आज हे पर-अधिकारी हद्दपार वारे ॥ ७ ॥
खोटे कागद करिती, कोणा व्यर्थ सुर्ळे देती ॥
घेड लागले ठरवुनि कोणा पदच्युत करिती ॥ ८ ॥
॥ चाल ॥ आमुची माय ह्रे चिरिती । वंद्य जी जगतीं ।
धेनु माता ती ।

तन्मांस भक्षणा करिती ।
शोणिता घटाघट पीती ।
तच्चर्म पर्दी तुडवीती ।
हर । हर । देवा, काय आइचे हाल नीच करिती ॥
आर्यपरांच्या सूडास्तव तव वाट आज बघती ॥ घृ० ॥

७

"सगय पातला आणिबाणिचा क्षणनि आर्य आह्मीं ॥
मूढ घेवुंया आज शत्रुचा तुष्टवूंच भूमी ॥ १ ॥
या धेनूच्या बिन्दु बिन्दुच्या रक्तास्तव लढुनी ॥
रिपुशरिराच्या आज बंधु या चिंध्या उडवोनी ॥२ ॥
छाछबुंद हे महिष मातले नीच आर्यभुवनीं ॥
तच्छिर छेदन करुनि तुष्टवूं महिषासुरमथिनी ॥ ३ ॥
परकारिचा कल्याणप्रांत तो घ्याया सांगोनी ॥
रामदासगुरु परतां गेले असती निजभुवनीं ॥ ४ ॥
सुभेदार तेथील मस्त परि शूरवीर आहे ॥

ह्या लेकाया आतां जाणें जरडो लगलाहें ॥ ५ ॥
असें बोलुनी विडा मांडला पैनेचा साचा ॥
विडा नव्हे तो डाव मांडला राजकारणाचा ॥ ६ ॥
॥ चाल ॥ रणभूमि पट गमे मात । रक्त रंगातें ।
देवुनी हातें ।

ब्रह्मानें रचिला साचा ।
कीं डाव होइ रंगाचा ।
हा आर्यम्लेच्छ-वीराचा ।
हा डावचि स्वातंत्र्याचा ।
कीं साधु धर्म छळांचा ।
वा चमत्कार लावीचा ।
ह्या डावाचा पूर्व-भाग कार तयारि एकान्तीं ॥
आर्यपरांच्या गुडारतन शिवबाट आज बघतो ॥ ध्रु० ॥

८

वीरयुक्त हें शिवचरित्र परिसुनि जाणा वीर सारे ॥
शस्त्रास्त्रें सरसावुनि घालिती वीरासन बारे ॥ १ ॥
जो तो पुढतीं सरे पर्वणी साधावया रणिचीं ॥
स्वातंत्र्यास्तव निज प्राणाचा आहुति देण्याचो ॥ २ ॥
शिवरायाचा दुजा प्राण ये तान्हाजी पढतीं ॥
असे शिवा पैलता नाहीं दुजा भूमितलीं ॥ ३ ॥
परकीयांनीं देश ग्रासिला जो विदित झालें ॥

ब्रह्मांनि अज्ञाला आज पाहिजे सगर चोर केले ॥ ५ ॥
जो तो पुढतीं येतुनि अपुली इच्छा लुटण्याची ॥
देशास्तव शिवराया कथना करित असे साची ॥ ६ ॥
परि शिवराया कुण दानेना पूर्णवृत्ति सेवी ॥
तुझी योग्यता ब्रह्म पाहिनं अशा हेतु दावी ॥ ६ ॥
आशिर्वादा ब्रह्म गुर्वाच्या सत्य करावा कीं ॥
ब्रह्मावृदविण कुणी ठरेना अनाभाव श्लोकीं ॥ ७ ॥
देव मनींचा भाव जाणतो आवानी भक्त ॥
धर्मकार्य मग करावयाला झाला आसक्त ॥ ८ ॥
॥ चाल ॥ करण्यास धर्मकार्याते । आर्य कार्याते ।

देश कार्याते ।

वंद्य ब्रह्म सिद्ध हें तें ।
ज्या जगत् सर्व वंदीतें ।
प्रति सृष्टि लोकिनीतें ।
स्वर्गस्थ देव यत् ज्ञाते ।
वेच ब्रह्म हें तेंच सत्य हे नेत्र स्पष्टातें ॥
आर्यभूमि पद सूचनेत्र तव वाट आज भवते ॥ १० ॥

२

जगतांतिल तो स्वदेश अपना ब्रह्म कर्म कांहीं ॥
जपतप करणी स्वर्ग साधणें जगामधीं नाहीं ॥ १ ॥
अग्नयादि चहुवेद लेखनी पृष्ठभागिं धनुजा ॥

घेऊन, करणें स्वतंत्रतेचे कार्यसाधनाला ॥ २ ॥
अन्न जनांना मुख्य कराया अन्न पेरियेलें ॥
त्रयलोकांमधिं ब्राह्मण म्हणुनी श्रेष्ठ मानियेले ॥ ३ ॥
राष्ट्राची मुखसेवा करि तो ब्राह्मण जगिं सत्य ॥
बाहुची करी मानिति त्यातें क्षत्रिय जन नित्य ॥ ४ ॥
ऊरुची करी सेवा म्हणुनी वैश्य तयां नाम ॥
क्षुद्र राहुनी उर्वे, जयाचरि पादुकरी काम ॥ ५ ॥
॥ चाल ॥ परदास्यि राष्ट्र जे पडतें । भोगदुःखातें ।

मृण्मयी होतें ।

सर्वांनीं तेव्हां साचें ।
क्षात्रियव्रत सेवायाचें ।
मग कार्य करा लढण्याचें ।
निजभेद विसरुनी साचे ।
दास्यत्व त्या न्यायाचें ।
पर हनन करानियां साचें ।
तें अनुष्ठान करण्याचें ।
लोकांत ब्राह्मणी साचें ।
हें कार्य स्वातंत्र्याचें ।
जगिं सकल आर्यभाग्याचें ।
याना आतांमेद पुढें मग ब्रह्म हेंच जगतीं ॥
आर्य वरांच्या मूढास्तव शिवराट आज मनतीं ॥ध्रु०

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

१०

ऐसें हें शुचि 'ब्रह्मनाळिता ब्राह्मण' आवाजी ॥
कल्याणाचेरि जाण्या घाडीं म्हणे घला आजी ॥ १ ॥
ऐसें म्हणूनी विडा उचालिला पैजेचा साचा ॥
करि पण तेव्हां कल्याणाचि तो जाण भिकण्याचा ॥२॥
म्हणे 'शिवाजे जातों आजा पर जिकायाजी ॥
चिठनी येतों आता सार अवंघ रणगाजी ॥ ३ ॥
लाल बोकडा चिरा यात्रा करण्या यज्ञाला, ॥
कल्याणाला जाण्यालागीं आज्ञा द्या मजला ॥ ४ ॥
म्हणे शिवाजी ' नच जावें त्वां कारण तुम सारें ॥
वीर अमाते मम पूर्ण सोहश्र प्राण मजे बारे ॥ ५ ॥
राज्याचे आधारस्तंभ तुम्हि परम धन दाते ॥
तुम्हां मुळें स्वातंत्र्य-तिलक भू लाभितसे वांटे ॥ ६ ॥
म्हणुनि न जावें तुम्हि स्वतांचा कार्याला आतां ॥
अनर्थ होईल तुम्हां कदाचित कार्यिं आज जातां ॥ ७ ॥
परि आबाजी म्हणे शिवाजी तुम्ही सुखी असतां ॥
परां चिराया अम्हां सारखा वीरां नच तोटा ॥ ८ ॥
॥ चाल ॥ ऐकून शब्द हे सारे । म्हणे शिवबा रे ।
जाइं वीरा रे ।
आतां तूं लढण्या साठीं !
देईल यश जगजेठी ।

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

स्वातंत्र्य देवि तुज साठीं ।
जयकुमुदांच्या माला घेवुनि स्वामी तिष्ठताती ॥
आर्यपदांच्या मृदुल्तिल पद वाट आज चघती ॥ धृ० ॥

१ ली

आवाजीला देवुनि घरें कानं समशेर ॥
घेवुनि गुजरे शिवं विसर्जन केला दरबार ॥ १ ॥
सर्वमंडळी गेली पण शिव आम्ही एकान्तीं ॥
आरोपी किति सैनिक पणें विचार हा करतो ॥ २ ॥
दोन हजारांवरी घेवले निवडक पण वीर ॥
मालावरची अशी अमात्यां दे रुपयावार ॥ ३ ॥
गनिमी-काव्या करुनि लढाया पुनरपि शिव सांगे ॥
जित राष्ट्राला त्रास जयश्री या काव्या योगें ॥ ४ ॥
या काव्याचें तन्त्र हेंच कीं अपुलें नच देतां ॥
अल्पबल जरि मिळे परांचें तोचि लाभ मोठा ॥ ५ ॥
कवायतीचें काम पडेना सैन्य नको फार ॥
मंत्र तंत्र साहित्य नको हा अवजड परिवार ॥ ६ ॥
छान लढाऊ टोळया कमी चपळ लढायाला ॥
शत्रु वेढणें चहूंकडोनी घालुनियां घाला ॥ ७ ॥
॥ चाल ॥ शत्रूस अंत ना लागे । किंवा यां संगें
सैन्यें मागें

घेवोनि गर्नी हा धाक ।
इतमे युद्धि तो दुख ।
जितजनां मार्ग हः एक ।
जिकाया पर गाठ जग ते बलाढ्य हो जगतीं ॥
आपपरांच्या मुडारतन शिवबाट आज बघती ॥घ०॥

१२

आमांचा निज निगेा घेवाने आवाजी जाण ॥
घेवुनि संगे सैन्य निघाला छत्रपती पराक्रमी ॥ १ ॥
दोन हजारांवरी पदाती अश्वदार त्रिशत ॥
घेवोनी उल्हाटयंत्र शत दक्ष खेचरी पाही ॥ २ ॥
आक्रमीत पथ चपल चालली आर्यांची सारी ॥
स्वातंत्र्याची परदहनाची करावया वारी ॥ ३ ॥
क्षणि नीचानें कळवियली ही वार्ता कल्याणा ॥
की निघला आवाजि हराया मुलनाच्या प्राणा ॥ ४ ॥
कल्याणाधिप होता मुलना अभद परवीर ॥
समरशूर कीर्ति सार्थनाम ते अभेद्य माचार ॥ ५ ॥
महाबलोर ही कीड लागले जगि स्वातंत्र्याच्या ॥
मधुर तरुला क्षणनि करावे नाशाला हेच्या ॥ ६ ॥
या मीर्ची स्वातंत्र्य चिरियले या पोटासाठीं ॥
स्वसंस्कृतीचा सून पूज्य हे बांधियले गाठो ॥ ७ ॥

॥ चाल ॥ हे नीच आर्य राष्ट्रांत । माजले अतित ।
म्लेंछनिशां सख्य ।
आंग्लांस राज्य हें मिळलें ।
आपुचें देश फळफळलें ।
तत्पंथ पाढरे आले ।
स्वातंत्र्य लयाला गेलें ।
दारिद्र्य घरांला आलें ।
दुष्काळ क्लेश हे झाले ।
नको नको हे दिवस मुखाचे पूर्व दुःख दे तें ॥
आर्यभूमि परब्रह्मास्तव तव चोट आज बघतें ॥ धृ० ॥

मुलना मग हो निज सैन्याची करुनि तयारी तो ॥
आवानीचा सूड रणांगणीं घ्यायाला निघतो ॥ १ ॥
गमावलें क्षिति अर्चावलें क्षिति पादाती संगें ॥
स्वातंत्र्याचा काळ निघे ना लढण्याला वेगें ॥ २ ॥
एक बाजुला दिसत दिनमणी दुजा हे राहू ॥
एकिकडे बघ नीच म्लेंछ ता दुजें ब्रह्म पाहूं ॥ ३ ॥
दोहिकडोनी दोन वीर बघ लढावया आले ॥
स्वातंत्र्यास्तव आर्यजनांचे उठावले भाले ॥ ४ ॥
॥ चाल ॥ झा वघा नोवता झडतो । मेरि खणखणली ।

NATIONAL ARCHIVES OF INDIA

हीं वार्ये वाजति सारी ।
आर्यांसि स्फुरण ये भारी ।
करु स्मरति क्रंदना समयीं ।
अतां शत्रुच्या, उठा उठा तुम्हि आर्यभूमि त्राते ॥
आर्यभूमिपर मूढात्मक तव चाट आज पडते ॥ धृ० ॥

१ ६

पारतंत्र्यचे-नरकनिवासी आर्यतुम्हीं सारे ॥
शस्त्रास्त्रांते हरवुनि बसला जरा तुम्ही वारे ॥ १ ॥
स्वातंत्र्य तें निजराज्यातें आम्ही हरियेलें ॥
पूर्वजकृति नच वाचा, ऐसे कायदे न केले ॥ २ ॥
ज्ञानदृष्टिनें पूर्वकालिची लढाइ बघ'याला ॥
बांदि असावी पार्लमेंटि हा कायदा न झाला ॥ ३ ॥
परदास्यीं जरि देह विकियला तरि न तुम्हीं कांहीं ॥
निजमन या शर्मा यदेशियां अर्पियलें पाहीं ॥ ८४ ॥
शरिर दास्यमय होऊनि जरि मन स्वातंत्र्यीं राहे ॥
त्या राष्ट्राला स्वातंत्र्याची तरि आशा आहे ॥ ५ ॥
दास्यस्थानें नीच छलानें राजा हृत बनला ॥
स्वराज्य-भक्ती-सूर्य अंतरिं न तुमच्या मावळला ॥६॥
॥ चाल ॥ तर पूर्ण आस राज्याची । आर्यभाग्याची ।
आर्यसौख्याची ।

स्वातंत्र्याहि मिळवण्याची ।
निजराज्य परत घेण्याची ।
पूर्वी परि रणपंडिताची ।
स्वातंत्र्यास्तव लढण्याची ।
शस्त्रास्त्रें करिं धरण्याची ।
निग्रहानिग्रह वैरायाची ।
होइल आशा-पूर्ति फलद्रूप ती दास्यिन समरांतें ॥
आर्यभूमि परदास्यतम तत्क्षण आज घडो ॥ ध्रु ॥

१५

आवाजीचे सैनिक सारे स्वातंत्र्यासाठीं ॥
हल्ला चढविति प स्परांवरि वेडुनि जणुं जेठी ॥ १ ॥
आर्यभूमिचे तरुण लाडके करिती युद्धाला ॥
परहस्तांतुनि निजमातेचें स्वराज्य मिळवाला ॥२॥
पहिल्या धडकी-सरशि फोडिली दळें शत्रुसैन्याची ॥
निजशौर्याने दास्यत्वाला क्षणांत मोक मागे ॥ ३ ॥
स्वातंत्र्यास्तव लढण्यासाठीं सिद्ध जणों होई ॥
त्या शत्रू तरि रणांगणावरि प्रभु येशु दई ॥ ४ ॥
हृदयीं आर्य परि सकलहि त्यांचीं अंग होत आलीं ॥
स्वातंत्र्यास्तव आर्यवीरांची होळि वघा झाली ॥ ५ ॥
॥ चाल ॥ हे वघा आर्यजन हटले । पावले हटे ।
वीरवर हटले ।

अपजय कीं आर्या आला ।
स्वातंत्र्य सूर्य मावळला ।
यवनांस साह्य प्रभु झाला ।
परतला रायगड माला ।
पडि आबाजी सैन्य-रती तो रमलाने केठें ॥
आर्य-भूमि परतूड़ास्तव तव वाट आज बघते ॥

५६

हरहर गर्जुनि भवनिकीजय घोष होई कोठें ॥
चला पाडूं जन आबाजी कीं गलासे तथें ॥ १ ॥
नमस्कार तुज ब्रह्मांदवर होने वे वीरा ॥
शत्रुरक्ति तुझि पावन झालां रणीं समरधीरा ॥ २ ॥
आंबा, थ वा. तुझी पावले परतु नका आतां ॥
तुमचा जिवलग आबा रोपिंवा परतूडा घेता ॥ ३ ॥
पूर्वकालिच्या बूहानो या सगर बघायाला ॥
परमेष्ठच्छा तूम करोनी नयनीं ध्यायाला ॥ ४ ॥
क्षोनदव या गुरुला पुढती दिसे खरा घोर ॥
क्षतीतयाची परी रणागणिं असे फार घोर ॥ ५ ॥
॥चाल॥ शिव ! शिव ! हा आबा पडला । मागुती बडका ।
गजावरि मस्तक ।
समशेर दुजी करिं धरिली ।
ही बघा फकडी केली ।

मुलनाची अस्मि मोडियली ।
छत्रपति हे पहा रणांगणि कसे परत फिरती ॥
आर्यपरांच्या मुंडास्तवतव वाट आज बघती ॥ ध्रु० ॥

१७

मुलना पुनरपि ताजी टोपी घेवुनि हा आला ॥
अश्वावरि बैसोनि करामधें घेवुनियां भाला ॥ १ ॥
म्यानामधि समशेर घातिली भाला करिं धरिला ॥
लोनदेव निज स्वातंत्र्यास्तव रणरंगीं शिरला ॥ २ ॥
"डोंगरका शिवबिल्ला चोर है सेवक तूं चोरा ॥
लढनेकू बदमाष खडा है सैतानहि मेरा ॥ ३ ॥
शिवबिल्लीका बाप खडा है हजरत सेवोमा ॥
नाघव काफरकी लडकी हैं बदनामी शिव मा ॥ ४ ॥
॥ चाल ॥ आयिये सामने वाले । कढोभात वाले ।
लाव तेरे भाले ।
काफर वो शिव आएगा ।
धक्का ही शिर छाटेगा ।
कबि नही झूट बोलूंगा ;
बम्मन ए बदनामि शिवाजी शहाजिका करते ॥
आर्यभूमि परसूरास्तवतव वाट आज बघते ॥ ध्रु० ॥

निजप्राणाची स्वातंत्र्याची शिवबारायाची ॥
ऐकुनि निंदा लाही झाली आत्मा अंगाची ॥ १ ॥
ब्राह्मण तो या दास्यपंकजीं नच जन्मा आला ॥
म्हणुनि पराच्या सूडा घ्याया रणीं सिद्ध झाला ॥ २ ॥
शिवरायाला आर्यपतीला स्वराज्यदात्याला ॥
कुणी दरवडेखोर बोलला स्वस्थ जगीं बसला ॥ ३ ॥
परभूमाता फसवुनि त्यांना हरुनि जरी कोणी ॥
'म्लेंछ आम्ही, म्हणुनी जगतीं उच्चारिल वाणी ॥४॥
साक्षि पूर्विचा काल देतसे तरी जरी सांगें ॥
भूमिचोर कीं 'राज्य तुम्हाला योग्यच व्हा मागें' ॥ ५ ॥
भूमातेचे कंठतन्मणी योग्यच राज्याला ॥ ६ ॥
चोर योग्यका शौर्य नसे परि शौर्यें निपुण झाला ॥६॥
॥चाल ॥'राज्यास योग्य ना झालां'। अशा या बोला।
पर मुखीं वदला।

तरि त्याच्या सूडा घेणें।
परराज्य उलथुनी देणें।
तत्कंठ असीनें चिरणें।
जागें समर घोर तें करणें।
म्लेंछाच्या परि मानित अमुचे पूर्वज ते होते ॥
आर्यभूमि परसूडास्तव तन्न वाट आज बघते ॥ ध्रु० ॥

१९

रामरावणा परी भासती दोघे जण वीर ।।
रणांगणी त्या समवर्ती ते करिती घनघोर ।। १ ।।
घे घे म्हणुनी एकामेकां हाणिति ते भाले ।।
समर बघाया विमानातुनी कुल सर्वहि आले ।। २ ।।
आर्यम्लेच्छ त्या रणांगणामधि ओळखुं ना येती ।।
हर हर काणी दीन दीन कुणि रणामधीं वदती ।।३।।
गुरुवर पूजन, कण्या जणु ते आर्यशिरःप्रान्तीं ।।
शिरकमुमाच्या म्लेच्छ वांच्या गळा उडवीती ।।४ ।।
मुलनासी ते आवा भिडती मूढ पूर्ण यती ।।
म्हणती " नीचा शिवभूची निंदा यो जगतीं ।। ५ ।।
करिसी परि मी तत्पद सेवक लढावया आलों ।।
शिवपदकमलप्रताप दावावया सिद्ध झालों ।। ६ ।।
॥चाल॥ सहन रे करीं हा भाला । काळ तव आला ।

प्राण घ्यायाला ।

भाल्या चि फेंकही केली ।
मुलनाचे मनी बसली ।
अंगरखी खोली आली ।
पराज्याचें हरण करी त्या शिक्षा अति होते ।।
आर्यभूमि परभूदास्तव तव वाट आज चुकला ।।७।।

२०

विजयश्री करिं माळ घेउनी युद्धामधिं सर्व ॥
छर्मा राहुनी अवलोकन करि सर्वांहि रणपर्व ॥ १ ॥
कोण वरावा असा तिच्या मनिं क्षणैक उद्भवला ॥
प्रश्न, परी तिज भाग्यशालि तो आबाजी गमला ॥ २ ॥
'सावधान' हा मंत्र विमानीं सुस्वर ते वदती ॥
विजयश्री सुंदरी क्षणामधिं सोनदेव वरिती ॥ ३ ॥
स्वातंत्र्याची कुसुमसुगंधित माला ती घालीं ॥
सोनदेव हा भ्रतार वरण्या रणीं सिद्ध झाली ॥४॥
मंत्र अक्षता-सुरनर टाकिति वधूवरां वरतीं ॥
जयकुसुमाची फुलें उधळती आबाजी शिरिं तीं ॥५॥
॥ चाल ॥ हा बघा इंद्र वैसोनी । स्वर्गिच्या अयनीं ।
अप्सरा रमणी ।
घेवोनी माळीं आला ।
आबाजि चला या बोला ।
तो विबुध ब्राह्मणा वदला ।
परि आबाजी म्हणे शिपपर्दी सौख्य मला वाटे ॥
आर्य-भूमि परमूढास्तवतव वाट आज बघते ॥ धृ॥

२१

" आर्यांना रणिं जय आला परि कार्य पुढें आहे ॥

त्या कार्यास्तव आतां जनहो जागें लवलाहें ॥ १ ॥
शत्रु पडे परि वीर अमे हा या लागीं कांहीं ॥
मेलिकमेले राहुनि जखमा बांधा लवलाहीं ॥ २ ॥
बाकीचे मम बांधव आतां चला पुढें जावूं ॥
कल्याणा वरि तोफा डागुनि सुभा पूर्ण घेवूं ॥ ३ ॥
विजयी सेना पुढें चालली दिंडोवरि आली ॥
बंद पाहुनी तोफा लावुनि उघडी ती केली ॥ ४ ॥
मेलेवैरी म्लेंच्छ धांवती पराजीत ह्मणुनी ॥
प्राणदान कीति शत्रु मागती शिव पादीं येवोनी ॥ ५ ॥
शरणागत जनि मरण जगीया आर्य धर्मनिष्ठ ॥
कुर्यी वोपिना जरि अरि तो दे रणीं फार कष्ट ॥ ६ ॥
॥चाल॥ शरणांसि अभय देवोनी । पुढति जावोनी ।
आर्यवृंदांनी ।

वेढिले राजमहालाला ।
आक्रांत स्त्रीजनीं झाला ।
प्रेक्षोनी मुलना पडला ।
मेलावरी धांवति स्त्रीजन धाय-धाय रडती ॥
अवि परांच्या मुडासनवर वाटे आम वघती ॥धृ०॥

२३

धृ. जिन्यानें आम्हासी जो करति पहूं लागे ॥

त्याच जिन्यानें म्लेंच्छ सुंदरी येत असे वेगें ॥ १ ॥
कुरंगनयना, मनोहारिणी, म्लेंच्छाची रमणी ॥
शशिकरवदना, मधुरभाषणी, सुंदरिजनसुगुणी ॥ २ ॥
कामाची तलवार, करीती वार जणीं ज्वाला ॥
मनुज तरी साचार जणीं तो ठार पहा झाला ॥ ३ ॥
सुवर्णकलशाऽदय कुच भासति गौरवर्ण तीचे ॥
हास्यकरी तदिं दंत चमकती हिऱ्यापरी जाचे ॥ ४ ॥
उर्वशिरंभा दासि शोभली, रती धरी चरण ॥
महाराष्ट्रसौंदर्यधन.ची दिसे जणूं खाण ॥ ५ ॥
आबाजीला वीरपदच्युत करण्याला विधुर्धी ॥
अप्सराच की धाडियलेली ती स्वर्गातुनआधीं ॥
॥चाल॥ आबाजि पहीनच भुलला । परी मनि वदला ।

सुंदरहि माझा ।

येथोनी शिवपादिं न्याव्ही ।
त्यां भेट म्हणुनि अर्पावी ।
ही राव त्यांनिं ठेवावी ।

सौंदर्याची लतिका योग्या शिवआम्हालाती ॥
आर्य परांच्या मुळास्तव शिव वाट आज घडती ॥ धृ० ॥

घेण्यासाठी यात्रुनि तिजला आबाजी त्वरित ।

कन्याणाचे रक्षणास निज हस्तक देवीत ॥ २ ॥
घेउनि वाहन निजसैन्यासह रणभूमीं आला ॥
मेण्यामाजी घालुनि मुलना जेथें ठेवियला ॥ ३ ॥
मेण्यामधुनी हांकारुनितो मुलना जों पाही ॥
दुज्या वाहनीं निज स्नुषेची मूर्ति पुढें येई ॥ ४ ॥
हृदय पिटोनी शोक करी अति, लागे सोनदेवा ॥
न्यायि हिला नच, नेणें तरि मत्प्राण अर्थी घ्यावा ॥४॥
स्नुषेन अमुचा गोपामध्ला तुम्हीं आणियला ॥
धर्मयुक्त हें नव्हे कृत्यहो, योग्य न अपणाला ॥ ५ ॥
म्हणति आर्य, वा मुलना, तुम्हीं कोतिक अशा पोरी ॥
आर्याच्यारे वाटविल्यानी करुनी बलजबरी ॥ ६ ॥
अशुचि पापिनी हरावयाला लढण्याला आला ॥
अक्षा तुमचा तो त्रास अजुनी हृदयिं नसे मुजला ॥ ७ ॥
॥ चाल ॥ ताडोनि अशा वाग्बाणें । दुखावलें मेणे ।
रायगढिं जाणें ।

विजयी ती सेना परते ।
स्वातंत्र्य घेवुनी हातें ।
शिवराय भेटिला येते ।

रायगडीं ही गोष्ट कळे शिव सामोरे जाती ॥
आर्ये परांच्या मुडास्तव तव वाट आज बघती ॥ ध्रु० ॥

२४

बाजत गाजत आबाजीला रायगडीं नेला ॥
निंबलोण त्या वीरा वरुनी उतरानि टाकियला ॥ १ ॥
जय झाला तो स्मरुनि ब्राह्मणां दान बहू केलें ॥
जयोस्तवास्तव शिवरायानें दरबारा भरिलें ॥ २ ॥
जे जे समरीं कामा आले त्यांच्या पत्नींना ॥
वर्षासनदे करुनि भूपती वीर सुपुत्रांना ॥ ३ ॥
सिंदुरक्ताचा रंग उडविला ज्या ज्या वीरांनीं ॥
गौरविलें त्यां देवुनि इच्छित वस्त्र भूषणांनीं ॥ ४ ॥
स्वानशेपुटा परि नच केलें शुष्क पदवि-दान ॥
कारण होतें आर्य राज्य तें नच परसुखखाण ॥ ५ ॥
आबाजीला पुसत शिवाजी काय काय समरीं ॥
हरुनि आणिलें कथन करीतां, मी ही अनघारीं ॥ ६ ॥
॥ चाल ॥ आबाजि वदे प्रभुराज। जिरवुनी खाज।

परांची आज।

स्वातंत्र्य देवि आणियली ।
शस्त्रास्त्रें वघम्यां हरिलीं ।
संपत्ति तव पदा आली ।
बघुनी ऐसें निज घरचू तो मुलना घे पुढतीं ॥
आर्ये परांच्या मूढास्तव तव वांट आज बघती ॥ धृ० ॥

२५

पुढला पुढती येतां शिव निजसिंहासन सोडी ॥
शूरवीर हा, समर धीर हा, म्हणुनि करी गोडी ॥ १ ॥
म्हणे शिवाजी, अभेद वीरा मानें न करीं खंती ॥
समरांगणि तूं शत्रु, परी ये सेवा अति प्रीती ॥ २ ॥
करुनी आतां आम्हां पासुनि अमुचा तूं मित्र ॥
इथें राहणी सौख्यभरानें घाड असे पत्र ॥ ३ ॥
विजापुराला, जारि इच्छा तव अमल मज सारी ॥
नमेल तारि ये सैन्य संगतीं जाई माघारीं ॥ ४ ॥
बोलुनि ऐसें वस्त्र भूषणें करांत समशेर ॥
देवुनि मूर्ते निज शेजारीं बैसाविला वीर ॥ ५ ॥
मग आवाजी म्हणे आणिली तव पदिं अर्पाया ॥
भेट एकली मान्य करावी आतां शिवराया ॥ ६ ॥
॥ चाल ॥ बोलुनी असें मग साची । स्तुषा गुलनाची ।

छडी मदनाची !

घेवोनि पुढें तो आला ।
शिव सस्मित क्षणभरि झाला ।
बोलतो काय तिजं बोला ।
जननी तुजपरि माता वाटे मम छबी जाचिर होती ॥
आर्यपदांच्या मुदास्तव शिवराया आज मनती ॥ध्रु० ॥

२६

बोलुनि ऐसें सोनदेवमुख शिव नृप जों पाहे ॥
ओशाळुनि तें मेलें कैसें पूर्ण पडा आहे ॥ १ ॥
म्हणे शिवाजी, आवा तुम्हीं ब्रह्मवृंद असतां ॥
धर्मबाह्य ही कृती कराया सिद्ध कसे होतां ॥ २ ॥
एकपत्नि व्रत, एकवचन व्रत, धर्मयुक्त जगतीं ॥
पाळी जरि, तरि समर भूमिवरि यशा प्रभू देती ॥ ३ ॥
आज पासुनी मम सैन्यामधिं स्त्री-जाती कोणी ॥
धरिली, छळिली, केली तिची कोणीं बदनामी ॥ ४ ॥
तरी त्याजला करिन शासना घोर आतां पुढतीं ॥
रामदासपद स्मरुनि सांगतों करी प्रतिज्ञा ती ॥ ५ ॥
वीर स्नुषेला सांगे भगिनी परि मजला तूं गे ॥
चोळि बांगडी स्तव तुजलागीं वाक्षिस भगिनी घे ॥ ६ ॥
बोलुनि ऐसें पंचहजारी उत्पन्नाचा हो ॥
गांव करोनी सनद दिला तो तिजलागीं जनहो ॥ ७ ॥

॥ चाल ॥ न्या म्हणे अतां हो हिजला । आइचे महाला ।

सेवेस दासि या सांगा ॥
घेवून हिला या रागा ॥
भगिनीन आमुची त्यागा ॥
ऐसें बोलुनी बोलविली ती भगिनीपरि युवती ॥
आशिर्वादांच्या सुडास्तव तव बाह आज जपती ॥ ध्रु० ॥

२७

अहो, बंधुंनो पूर्वज तुमचे धर्मकार्मि सारे ॥
रत होते, त्यां पोटिं प्रातलां कुलांगार कांरे ॥ १ ॥
स्वातंत्र्यास्तव लढावयाला भीति नसे कांही ॥
सिद्धांतचि हा ठरवुनियां ता ठेवियला पाहीं ॥ २ ॥
पारतंत्र्यि निज स्वदेश असतां समराविण त्याला ॥
दास्य याचना करावयाला मार्ग न जगिं उरला ॥ ३ ॥
परकीयांचें करण्या कंदन, बंधन नच त्यांना ॥
नव पूर्वज गण करित पातला आजवरी सुगुणा ॥ ४ ॥
पूर्वज गेले त्या मार्गानें जातां नच तोटा ॥
परी होतसे निशिदिनिं जगतीं लाभ फार मोठा ॥ ५ ॥
परकियकंदन, स्वराज्य स्थापन करणाऱ्या लोकां ॥
वंशज तुम्ही वदा जनांनो, आज शोभतां का ॥ ६ ॥
विनवि वापधर तुमज जनहो या गुप्तार्थातें ॥
आर्यभूमि परमुक्तास्तव तव वाट आज बघते ॥ ध्रु ॥

॥ चाल ॥ हां उठां वीरवर आतां । करा नच चिंता ।
उजवीकडंया ।

हें आर्य राष्ट्र जाईल ।
परकीय कंदना करिल ।
निज राज्य परत घेईल ।